JAVLON UMARBEKOV MILLIY AN'ANA VA ZAMONAVIY SAN'AT UYG'UNLIGI

Turdaliyeva Fotima Miraliyevna
Kamoliddin Behzod nomidagi
Milliy rassomlik va dizayn instituti
"San'atshunoslik vaAmaliy san'at" fakulteti
"San'at jurnalistikasi" yo'nalishi 3-bosqich talabasi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20393557

Annotatsiya. Ushbu maqolada rassomning hayoti, ijodi, uslubi va san'atga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Javlon Umarbekov – zamonaviy o'zbek tasviriy san'atining yirik vakillaridan biri bo'lib, uning ijodi milliy an'analar va zamonaviy badiiy yo'nalishlarning uyg'unligi hamda asarlardagi yorqin ranglar, dinamik kompozitsiya va milliy motivlarning o'ziga xos talqini bilan ajralib turadi.

Kalit so'zlar: Javlon Umarbekov, O'zbek tasviriy san'ati, zamonaviy san'at, milliy motivlar, ekspressionizm, rangtasvir.

Kirish:

Javlon Umarbekov – O'zbekiston zamonaviy san'atining eng yorqin vakillaridan biri. U o'zining ijodiy faoliyatida Sharq san'ati an'analarini zamonaviy ekspressiv ifoda vositalari bilan uyg'unlashtirib, o'zbek rangtasvir san'atiga yangi ruh bag'ishladi. Umarbekovning asarlari inson ruhiyatini chuqur ochib berishi, milliy qadriyatlarni zamonaviy san'at uslublari bilan uyg'unlashtirishi bilan ajralib turadi. J.Umarbekov – XX asr oxiri va XXI asr boshlarida o'zbek tasviriy san'atini yangi bosqichga olib chiqqan rassomlardan biridir. U o'z ijodida milliylikni zamonaviy san'at uslublari bilan uyg'unlashtirib, betakror badiiy obrazlar yaratgan. Uning asarlari faqatgina O'zbekistonda emas, balki xalqaro miqyosda ham e'tirof etilgan.

Asosiy qism:

1. Rassomning hayoti va ijodiy faoliyati:

Javlon Umarbekov 1946-yilda Toshkentda tug'ilgan. Yosh rassom 1966-yilda Toshkentdagi P.Benkov nomidagi San'at bilim yurtini tamomlagan. Shu yili u Moskva davlat kinematografiya institutiga o'qishga kirib, 1972-yilda uni tugatgan. Bu davrda u Sharq va G'arb san'ati bilan yaqindan tanishib, o'ziga xos uslubini shakllantirdi. Yoshligidan innovatsion yondashuvlarga qiziqqan rassom o'z asarlarida g'oyaviy izlanishlar va badiiy tajribalar o'tkazdi.

Rassom ijodi mavzularining kengligi va uslubiy rang-barangligi bilan ajralib turadi. Uning dastlabki asarlari realistik san'at an'analariga asoslangan bo'lsa, keyinchalik Sharq miniatyura san'ati va Yevropa realistik san'ati elementlarini uyg'unlashtirdi. Bu yondashuv uning asarlarida hissiy kechinmalarini erkin ifodalash imkonini berdi. Ta'kidlash joizki, Umarbekovning ijodiy yo'li turli bosqichlardan iborat bo'lib, dastlabki yillarida an'anaviy tasviriy san'at yo'nalishida ishlagan bo'lsa, keyinchalik uning asarlarida zamonaviy ekspressionizm elementlar ko'zga tashlana boshlaydi. Uning ijodi Sharq va G'arb san'atining o'ziga xos sintezini aks ettiradi.

2. Uslubiy xususiyatlari va asarlari

Javlon Umarbekovning asarlarida quyidagi jihatlar yaqqol ko'zga tashlanadi: Ekspressionistik yondashuv – uning asarlarida tuyg'ular va energiya aniq seziladi. Ranglarning jo'shqinligi – yorqin va kontrast ranglardan foydalanish rassom ijodining asosiy

belgilaridan biri sanaladi. Milliy motivlar – o‘zbek xalqining urf-odatlari, tarixiy va madaniy merosi tasvirlanadi. Dinamik kompozitsiya – uning asarlari harakat va hissiyot bilan to‘la bo‘lib, tomoshabinni o‘ziga jalb etadi.

Javlon Umarbekovning eng mashhur asarlaridan biri – “Sharq ohanglari”, bu asarda milliy musiqiy an’analar ranglar va shakllar orqali aks ettirilgan.

Javlon Umarbekov san’atining muhim jihatlaridan biri uning ekspressionistik va abstrakt san’at uslublaridan foydalanishidir. Uning ba’zi asarlarida an’anaviy shakl va chiziqlar o‘rnini geometrik va rang-barang ekspressiv tuzilish egallaydi. Bu yondashuv rassomning ijodiy erkinligi va ichki kechinmalarini yanada ochiq namoyish etish imkonini beradi.

Masalan, "Cholquvar" va "Bozor" nomli asarlarida xalq hayoti, insoniy munosabatlar va madaniy muhit, ranglarning kontrastligi va harakat dinamikasi orqali aks ettirilgan. Rassom an’anaviy bo‘yoq texnikalaridan chetga chiqib, tajribaviy usullarni sinab ko‘rgan.

Tematik va Simvolik Mazmun:

Javlon Umarbekov ijodida tabiat, inson ruhiyati va milliy o‘zlikni anglash kabi mavzular katta o‘rin tutadi. U ba’zi asarlarida tabiat va insonni o‘zaro bog‘liq hodisalar sifatida tasvirlaydi. Masalan, uning “Bahor”, “Ko‘hna Buxoro”, “Samarqand tongi” kabi asarlari tabiat va tarixni uyg‘un holda yoritib, ulkan estetik va ruhiy ta’sir o‘tkazadi.

Bundan tashqari, rassom o‘z asarlarida ranglar va shakllar orqali turli simvolik ma’nolarni ifodalaydi. U O‘zbekistonning an’anaviy naqshlari va ramzlarini zamonaviy ekspressionizm uslubi bilan boyitib, ularning yangi badiiy qiyofasini yaratishga erishgan.

3. Umarbekov Asarlarida Milliy Qadriyatlar va Tarixiy Obrazlar

Umarbekov asarlarida tarixiy shaxslar va milliy qadriyatlarni yuksak badiiy mahorat bilan aks ettirgan. Uning “Sohibqiron Amir Temur” (1995) asarida Sohibqironning qudrati va davlat arbobi sifatidagi jasorati yorqin va ekspressiv uslubda tasvirlangan. Shuningdek, “Zahiriddin Muhammad Bobur” (1996) asari ham milliy tarix va adabiyotga bo‘lgan hurmatning ifodasi hisoblanadi. Ushbu asarda Umarbekov Boburning poetik ruhiyatini, uning ichki kechinmalarini va ijodiy shaxsiyatini chuqur aks ettirishga muvaffaq bo‘lgan. Umarbekovning milliy qadriyatlarga bo‘lgan hurmati uning turli asarlarida milliy kiyimlar, qadimiy shahar manzaralari va xalqona hayot tarzini tasvirlash orqali ham namoyon bo‘ladi. U O‘zbekistonning boy madaniyati va tarixini zamonaviy san’at vositalari orqali ifoda etgan.

Shuningdek, u inson taqdiri, koinotning ulkanligi va unda odamzodning o‘rnini tarannum etishga intiladi. Uning san’atga bo‘lgan innovatsion yondashuvi, rang va shakllarni yangi uslubda uyg‘unlashtira olishi zamonaviy o‘zbek san’atini rivojlantirishda muhim rol o‘ynadi. Uning uslubi nafaqat akademik san’at an’analarini, balki zamonaviy san’atning erkin ekspressiyasini ham o‘z ichiga olgani bilan ajralib turadi. Uning san’atga bo‘lgan yondashuvi yangi avlod rassomlari uchun ilhom manbai bo‘lib xizmat qilmoqda. Uning asarlari nafaqat mahalliy ko‘rgazmalarda, balki xalqaro san’at biennalesida ham namoyish etilgan.

4. Xalqaro e’tirof va mukofotlar

Javlon Umarbekov nafaqat O‘zbekiston, balki xalqaro san’at maydonida ham tan olingan rassomlardan biridir. 1970-yillardan boshlab o‘z asarlarini nafaqat O‘zbekistonda, balki xalqaro miqyosda ham namoyish etib kelmoqda. Bugungi kunda uning ijodi klassika darajasida baholanadi. Uning ijodi milliy san’at an’analarini jahon san’ati bilan bog‘lay olish qobiliyati tufayli xalqaro san’atshunoslar tomonidan yuqori baholangan. Uning asarlari dunyoning turli muzey va galereyalarida saqlanadi, hamda, asarlari Moskva shahri Tretyakov galereyasi, Nyu-Yorkdagi BMT shtab-kvartirasi, bundan tashqari Parij, Tokio va boshqa ko‘plab shaharlardagi galereyalarda namoyish etilgan. U turli xalqaro mukofotlar bilan taqdirlangan va ko‘plab san’at festivallarida ishtirok etgan.

Xulosa

Javlon Umarbekov – o‘zbek zamonaviy tasviriy san’atining yorqin namoyandalaridan biri bo‘lib, uning asarlari milliy ruh va zamonaviy san’at uslublarining betakror uyg‘unligini namoyon etadi. Uning ijodi nafaqat o‘zbek san’ati rivojiga, balki xalqaro badiiy jarayonlarga ham katta hissa qo‘shgan. U tarixiy, milliy va falsafiy mavzularni zamonaviy ekspressionizm va abstraksionizm elementlari bilan boyitib, O‘zbekiston san’atining rivojlanishiga ulkan hissa qo‘shdi. Uning asarlari milliy o‘zlikni anglash, tarixni san’at orqali qayta kashf etish va zamonaviy tasviriy san’atda yangi yo‘nalishlarni yaratish imkonini berdi. Bugungi kunda ham uning ijodi yosh rassomlar uchun katta ilhom manbai bo‘lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

1. Axmedova N. Неизведанный путь. Очерки о творчестве художников Узбекистана. АН Республики Узбекистан, Институт искусствознания. . Ташкент: издательство журнала Санъат, 2015-39-41, 111.
2. Хакимов А. Актуальные проблемы современного изобразительного искусства Узбекистана. Научная конференция “Современного изобразительного искусства Узбекистана: традиции и инновации” в рамках Фестиваля изобразительного искусства . АН Республики Узбекистан. Т., 2014
3. Хакимов А. Искусство Узбекистана XXI века // Ландшафт современного искусства Узбекистана, Институт искусствознания. Ташкент: издательство журнала “Sar Tar”, 2012-184с.
4. Хакимов А. Новая Узбекская живопись. Т.,2015. 184с
5. Хакимов А. Искусство Узбекистана: история и современность. Т., 2010.
6. Хакимов А. Ўзбекистон санъати. Т., 2001.
7. Хакимов А. Новая узбеккая живопись.Т., 2015. 184с
8. Махмудов Т. Эстетика и духовные ценности. Т., Шарқ..1993. с287
9. Махмудов Т. Эстетика живописи Узбекистана.-Т.,Изд-во лит и искусства, 1983. Ст224